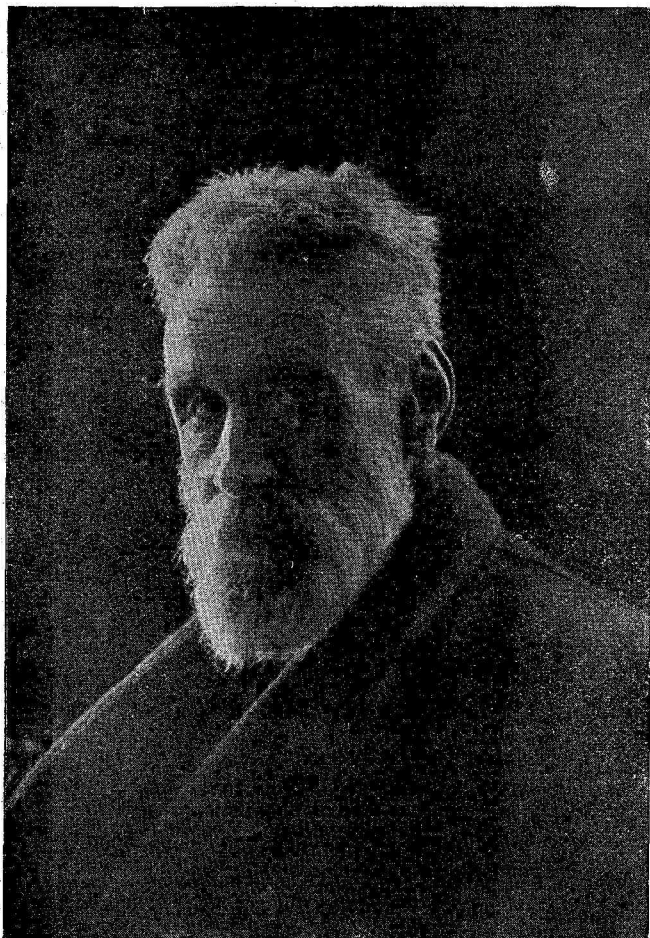
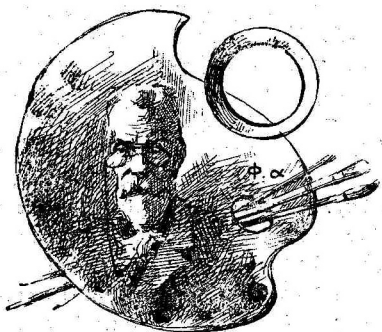

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

ΘΑΝΑΤΟΣ
του Νικη-
φόρου Λύ-
τρα είνε τὸ
ὀδυνηρότε-
ρον, μετὰ
τον θάνατον
τοῦ Γύζη,
πλήγμα ὁ-

περ ὑφίσταται ὑπὸ τοῦ Θανάτου ἡ ἀναγεννω-
μένη Ἑλληνικὴ Καλλιτεχνία. Μετὰ τὸν Γύζην
τὸν αἰωρηθέντα εἰς τὰ δυσανάβατα ὕψη τῆς Τέ-
χνης, θνήσκει καὶ ὁ Λύτρας, ὁ γηραιὸς διδασκα-
λος, ὁ δημιουργήσας διὰ τῆς σοφῆς διδασχῆς του
τὴν λεγέωνα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ζωγράφων.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐν ἣ ἡ καλλιτεχνία ἀσφυ-
κτιᾷ καὶ μὲν ἐνεκα τοῦ στενοῦ περιβάλλοντος
κινεῖται, εἶναι ἀπορφάνισμός ὁ θάνατος ἐνός
τόσον ἀκαταπονήτου διδασκάλου, μύστου τῆς
τέχνης ἐν ταῖς ἐσχάταις λεπτομερείαις. δύναμέ-
νου διὰ τῆς μεθόδου καὶ μεταδοτικότητος νά

διαπλάτῃ καὶ νά ποδηγετῇ τοὺς νεωτέρους ἐν
τῇ τέχνῃ ἐργάτας. Καὶ διὰ τὴν τέχνην, ἣν πι-
στῶς καὶ εἰλικρινῶς ὑπηρετήσας, ἀλλὰ κυρίως
διὰ τὴν Καλλιτεχνικὴν σχολὴν τοῦ Πολυτεχνείου
ὁ θάνατός του δημιουργεῖ ἐν κενόν τὸ ὅποιον
τυπικῶς μὲν θὰ πληρωθῇ πράγματι ὅμως ἐστὶ
δυσαναπλήρωτον. Ἡ σχολὴ ἐντός ἐνός ἔτους
ἐστερήθη τοῦ Βολωνάκη, τοῦ Ροῦλοῦ, τοῦ Λύ-
τρα. Τίνες οἱ ἀντικαταστάται; Εἶναι λυπηρὸν
νά τὸ συλλογίζεται κανεὶς.

Ὁ Νικηφόρος Λύτρας ἐγεννήθη τῷ 1832 εἰς
Πύργον τῆς Τήνου, τῆς κατ' ἐξοχὴν νήσου τ. ν.
καλλιτεχν. ν. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἔδειξεν ἐπί-
ζηλον τάσιν εἰς τὴν ζωγραφικὴν. Ἐλθὼν εἰς
Ἀθήνας ἐμαθήτευσεν ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ ὑπὸ
τὸν Θεόδωρον, μεθ' οὗ καὶ συνειργάσθη εἰς τὰς
αἰσιογραφίας τῆς ἐνταῦθα Ρωσδικῆς ἐκκλησίας.
Ὁ Βασίλειος Ὁθων ἐκτιμήσας εἰς τὸ τάλαν-
τον τοῦ Λύτρα, ἀπέστειλεν αὐτὸν ὑπότροφον
εἰς Μόναχον ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ κατετάχθη εἰς
τὴν σχολὴν τοῦ Schwind, ἐγκαταλείψας ὅμως
τὴν ρωμαντικὴν αὐτοῦ σχολὴν, εἰσῆλθον εἰς
τὴν σχολὴν τοῦ Πιλότη, ἔχων συμμαθητὰς τὸν

† Ν. Λύτρας.

Γαλατάς.

Μάκαρτ, τὸν Λέμπαχ, τὸν Μάξ, τὸν Δεφρέγκερ καὶ ἄλλους ἐνδόξους μετέπειτα καλλιτέχνας. Ἐν τῇ σχολῇ ἠσχολεῖτο εἰς θέματα τῆς Ἑλλ. Ἱστορίας κυρίως. Περαιτῶς τὰς σπουδὰς του ἐν Μονάχῳ, ἔνθα καὶ ἐξέθηκε ἔργα ἐπαινεθέντα, τινὰ δὲ καὶ πωληθέντα, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας Τῷ 1806 διορίσθη καθηγητὴς τῆς ζωγραφικῆς ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ. Μετὰ τινα χρόνον ἡ αἰωνία πολιτικὴ τὸν ἀπέλυσεν· οἱ μαθηταὶ του ὅμως πάντες τότε ἀπεχώρησαν καὶ ἐδιδάσκοντο ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ ἀπολυθέντος Λύτρα, ὅστις καὶ ἀνεδιορίσθη. Ἐπὶ 37 ἔτη ἐδίδαξεν ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ ὁ Λύτρας μέχρι τῆς τελευτῆς του. Ὅλοι σχεδὸν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ζωγράφοι ὑπῆρξαν μαθηταὶ του. Ἰακωβίδης, Ροῖλός, Βώκος, Δεμπέσης, Χατζής, Μαθιόπουλος, Γερανιώτης, Κοντόπουλος, Οἰκονόμου, Γεωργαντᾶς, Ἀριστέυς, Δημητρίου, Λαμπάκης, εἶναι ὅλοι μαθηταὶ του καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Γύζης ἔλαβε παρὰ τοῦ Λύτρα μαθήματα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου του. Ἄνευ τοῦ Λύτρα ζωγραφικὴ σχολὴ δὲν θὰ ὑπῆρχε καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ὅλα ἦσαν ἐν πρωτογενεὶ καταστάσει ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ Λύτρας ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ζωγράφος τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, τῆς ἀγνῆς, τῆς ἀπλῆς, τῆς ἀψήμυθιώτου. Ἡ Ἑλλάς μετουσιούτο βαθμυδὸν εἰς τὰ πλήρη ζωῆς καὶ ἁρμονίας καὶ ἀληθείας ἔργα του. Ὁ Λύτρας ἦτο θετικὸς καὶ εὐδυνειδὴτος καλλιτέχνης. ἤξευρε τί ἤθελε, τί ἐπρεπε νὰ ᾔδῃ καὶ—τὸ σπουδαιότερον—ἤξευρε

πῶς νὰ τὸ ἐξωτερικεύσῃ διὰ τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ χρώματος. Ἄν ὁ Γύζης ἦτο δυνατός εἰς τὸ χρῶμα, ὁ Λύτρας ἦτο εἰς τὸ σχέδιον. Ἡ ἀπλότης, τὸ ὀλιγαρκὲς τὸν ἀνέδειξαν σεμνὸν ἱεροφάντην τῆς τέχνης καὶ ἀληθῆ διδάσκαλον. Αἱ νεώτεροι φαντασιοπληξίαι, τὰ ψευδῆ χρώματα καὶ τὰ φανταχτερὰ, τὰ ζαχαροειδῆ καὶ πεπασμένα, αἱ βεβιασμένοι καὶ ἀτελεῖς ἐκτελέσεις, αἱ πεψυσιωμένοι θεωρίαι, αἱ ἀνισόρροποι ἐμπνεύσεις, δὲν τὸν ἐθίξαν. Παρέμεινεν ὁ ἠθογράφος τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς τὴν ὁποίαν μετὰ θέρμης ἠγάπησε καὶ μετὰ λατρείας ἀπέδωκεν ἐπὶ τῆς ὁδότης. Ἐάν ἔμενεν, ὅπως ὁ Γύζης καὶ ὁ Ἰακωβίδης, εἰς τὴν Γερμανίαν ἀντὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἑλλάδα, βεβαίως ὁ Λύτρας θὰ ἐδοκίμαζεν ὑψηλοτέρας πτήσεις καὶ θὰ ἦτο καὶ ὑλικῶς ἀνεξάρτητος. Ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ ἦτο ἴσως ὁ Λύτρας τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, ὁποῖος, ζήσας ἐν Ἑλλάδι, ἀνεδείχθη. Ἠκολούθει τοὺς κανόνας τῆς Γερμανικῆς τέχνης, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ χάρις καὶ τὸ φῶς τὸ Ἑλληνικόν, ἡ μορφή καὶ ἡ παράδοσις ἡ Ἑλληνική, ἐκυρίαρχουν.

Ὁ Λύτρας ἀνεμίχθη εὐδοκίμως εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τῆς ζωγραφικῆς. Εἰς τὸ ἱστορικόν καὶ ἔχομεν τὸν «Ἀπαγχονισμὸν τοῦ Πατριάρχου», τὸν «Κανόνην πυρπολοῦντα», τὴν «Ἀντιγόνην καὶ τὸν Πολυνείκην», τὴν «Πηνελόπην» καὶ «Τὴν Ἐλένην Ἀναειπονύμφου φονεύουσαν Ἀραβὰ». Εἰς τὴν ρωπογραφίαν καὶ ἠθογραφίαν καὶ τὰς ἀπεικονίσεις ἰδίᾳ νησιωτικῶν ἐθίμων καὶ ἐγχωρίων σκηνῶν, εἰς ἃς διεκρίθη καὶ εἰς ἃς πλείοτερον ἐργάσθη, φιλοτεχνήσας τὰ «Κάλαντα», «τὸν Κακὸν ἔγγονον» (Πηνακοθήκη Θών), τὴν «Κλεμμένην», «Μετὰ τὴν Πειρατείαν» τὴν «Ἀρραβωνιασμένην» (ἐβραδεύθη ἐν Παρίσις, Πινακοθήκη Π. Ράλλης), τὸν «Γαλατᾶν», τὸν Σαρδελᾶν μὲ τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον «Ἐννῆα καὶ ἡ μυρωδάτη δέκα», τὸν «Ναῦτην», τὸ «Λιδάνισμα», τὸ «Ἀὐτὸ τοῦ Πάσχα», τὸ «Φίλημα», τὴν «Λουομένην», τὸν «Ἀγιάσμὸν τοῦ πλοίου», τὸν «Μάγκαν», «Μοιρολόγι» (ἡμιτελές), ἐν τῷ «Μαγειρείῳ», τὸ «Ἐστὶ θέλω!», τὰ «Ἀνθη τοῦ Ἐπιταφίου», «Γιὰ τὴ μάνα» (ἡμιτελές). Τὸ πανηγύρι τῆς Πεντέλης (ἡμιτελές) καὶ τινα σχεδιογραφήματα. Εἰς τὴν προσωπογραφίαν, εἰκονίσας τὸν «Ὁθῶνα» καὶ τὴν «Ἀμαλίαν» (ἀνάκεινται ἐν τῷ Ἀρσενείῳ) τὴν Φραδοσίαν, καθ' ἣν τινὰς τοῦ Πανεπιστημίου, τοὺς διοικητὰς τῆς Ἑθν. Τραπεζῆς, τὴν μητέρα του, τὴν Καυτατζόγλου, τὸν Ριζάρην, καὶ πολλὰς ἄλλας κατὰ παραγγελίαν, ἀπαραίτητους διὰ νὰ συντηρῇ τὴν οἰκογένειάν του.

Ὁ Λύτρας ἦτο αὐστηρότατος καὶ ἐπίμονος εἰς τὰς κρίσεις του· σπανίως ἐπῆναι τὰ νεώτερα ἔργα· εἶχε πάντοτε μίαν πονηρὰν ἀμφιβολίαν καὶ μίαν χαρίεσσαν εἰρωνείαν εἰς τὰ χεῖλη. Διηκτικώτατος καὶ εὐφύης εἰς τὰς ὁμιλίας του. Ἐκεῖνο τὸ ὑποσκάζον ἐξ ἀγκυλώσεως βάδισμά του μὲ τὴν ἀπότημον καὶ ρυθμικὴν κροῦσαν τῆς ράβδου, ἐκείνοι οἱ ὑπὸ τὰς διόπτρας βαθουλοὶ καὶ στεγνοὶ ὀφθαλμοὶ του, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ρεμπουπλικὰ του, ὅλα ἐν συνόλῳ ἀπε-

τέλουν ἐν ἐρωτηματικὸν πληρὲς σαρκασμοῦ. Καὶ ἐν τούτοις παρ' ὅλων ἐξετιμᾶτο καὶ ἡγαπᾶτο. Πρὸ τοῦ Λύτρα ὅλαι αἱ μικροφιλοτιμίαι τῶν ζωγράφων μας ὑπεχώρουν καὶ ὅλοι τὸν ἀνεγνώριζον ὡς ἓνα τῶν κορυφαίων τῆς Ἑλλ. τέχνης.

Ἀξιοπρεπῆς, μηδέποτε ζητήσας ὑλικὴν βοήθειαν παρ' οὐδενός, ἀπ' ἐναντίας ἀπορρίψας τοιαύτην, ἀπέφευγε τὸν θόρυβον καὶ τὴν πολυκοσμίαν· οἱ μόνοι του σύντροφοι ἦσαν τέσσαρες πέντε καλλ. τέχνη καὶ τινες συμπατριῶται του. Δὲν ἠρέσκετο εἰς τὰς δημοσιογραφικὰς διαφημῆσεις, οὔτε τὰς ἐλάμβανε πολὺ ὑπ' ὄψει. Εἶχε μεγάλην ἀναπαραστατικὴν δύναμιν μνήμης. Ἦδύνατο μετ' εὐχερείας νὰ ἀπεικονίσῃ διὰ μόνης τῆς ἀναμνήσεως πρόσωπα θανόντα πρὸ τεσσαρακονταετίας. Ἀλλὰ καὶ γελοιογραφικὰ σκίτσα ἐν ὧρα εὐθυμίας ἐσχεδίαζε μετ' ἀπαρμύλλου χάριτος. ὅποι καὶ ἂν εὐρίσκετο, εἰς ἓνα τοῖχον ἐργαστηρίου πολλάκις ἢ εἰς τὰ τραπέζια τοῦ καθενείου.

Καίτοι προβεδικῶς τὴν ἡλικίαν, διετήρει ἀκμαϊοτάτην τὴν διαύγειαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ζωγραφικὴν δύναμιν. Εἰργάζετο χωρὶς κόπων, καίτοι ἢ ἀπογοήτευσις, ὅπως τόσους καὶ τόσους ἄλλους, τὸν περιετριγύριζε.

Ὁ Λύτρας ἀπέθανε γαλήνιος τῇ 14 Ἰουνίου μετὰ τρίμηνον ἀσθένειαν, ἥτις δὲν ἦτο ἀσχετος πρὸς τὴν τέχνην του. Σχοῦσα τὴν ἀφορμὴν ἐκ τῆς βαθμιαίας εἰσόδου ἐν τῷ ὀργανισμῷ του τῶν δηλητηρίων, ἅτινα περιέχουσι τὰ χρώματα. Ἀφίνει πολυμελῆ οἰκογένειαν ἐν πτωχείᾳ ἐντιμῷ. Καὶ ἔπρεπε νὰ πωληθοῦν κατὰ τὴν ἀσθένειάν του τέσσαρα ἔργα του, ἀντὶ τεσσάρων χιλιάδων, ἵνα ἐξοικονομηθοῦν τὰ έξοδα τῆς νοσηλείας. Τρεῖς υἱοὺς του ἐποδηγέτησεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν τέχνην διὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργον του. Τοῖς ἀφήνει βαρεῖαν κληρονομίαν, νὰ φανοῦν ἀντάξιοι ἐνὸς τόσον μεγάλου πατρὸς.

Ὁ Λύτρας ἔφερε πρὸ ἐτῶν τὸν ἀργυροῦν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος. ἐνῷ τόσον ἀφειδῶς σκαρπίζονται τὰ ἀνώτερα παράσημα. Κατὰ παρατήρησιν μάλιστα συναδέλφου, τοῦ εἶχε δοθῇ ὁ ἀργυροῦς σταυρός, διότι δὲν ὑπῆρχε... χάλκινος!

Κλείομεν τὰς πενθίμους αὐτὰς γραμμὰς μετὰ τὴν ὑπόμνησιν, ὅτι ἡ Ἑθνικὴ Πινακοθήκη πρέπει ἐγκαίρως νὰ κοσμηθῇ μετὰ ἔργα τοῦ Λύτρα ἱκανὰ ν' ἀποδώσουν τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἐκλιπόντος καλλιτέχνου.

Κ.

† Ν. Λύτρα.

Ὁ Γέρων - Ναύτης.